

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ВЕТЕРИНАРНОЇ ОСВІТИ В РОСІЇ

Корольов А.Г., канд. вет. наук

(Національний Науковий Центр «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини»)

У статті представлено становлення і розвиток ветеринарної освіти в Росії у зв'язку з розвитком ветеринарного напрямку в Петербурзькій медико-хірургічної академії.

Минуле повчальне для майбутнього. Сучасна ветеринарія зовсім не схожа на ту, яка існувала багато років назад. Цим ми зобов'язані своїм попередникам, які винесли на своїх плечах скрутність боротьби за самостійність і процвітання ветеринарної науки і практики. Багато праці і енергії ними було затрачено на цьому довгому і тяжкому шляху. Ми завжди повинні про це пам'ятати і оберігати, примножувати досягнення ветеринарії, з тим, щоб вона йшла в ногу із усією наукою і практикою.

В 2008 році виповнилося 200 років з дня відкриття ветеринарного відділення медично-хірургічної академії в Петербурзі і початку спеціальної вищої ветеринарної освіти в Росії [1].

18 грудня 1798 року був виданий указ про відкриття у Петербурзі медичної академії (в подальшому медично-хірургічної академії). Питання про необхідність відкриття спеціальних, вищих ветеринарних учбових закладів неодноразово обговорювалося ще у другій половині XVIII століття. Безпосереднім стимулом до відкриття ветеринарного відділення при медично-хірургічній академії стала доповідь

міністра внутрішніх справ Віктора Павловича Кочубея (1768–1834) «Про запровадження в Петербурзі, Москві і Лубнах Полтавської губернії трьох худоболікувальних училищ». В цій доповіді він писав: «Скотарство є одним з найперших джерел багатства нашого, і

введення худоболікувальних училищ не тільки послужити може до видування хворої худоби і до припинення тих пагубних пошестей, про які в інших місцях і гадки не мають, але і впливає на примноження і удосконалення скотарства. Франція, Австрія, Прусія, Іспанія та інші менші держави мають свої ветеринарні школи, а один цей приклад просвічених держав достойний вже був би до наслідування вище згаданого» [2]. Ця доповідь мала свою дію. В цьому ж році для підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів по ветеринарії були відправлені за кордон: в Берлін – І.Д. Книгін (1773-1830), І. Гернбург, А.І. Петров (1780-1849) і Б.К. Мільгаузен (1782-1854); Я.К. Кайданов (1779-1855), А.І. Яновський (1780-1831) і Х. Бунге (1781-1861) у Відень.

В 1807 році всі послані повернулися і увійшли до складу викладачів медично-хірургічної академії.

Офіційним початком вищої ветеринарної освіти у Росії слід вважати 28 липня 1808 року. В цей день було затверджено статут Петербурзької медично-хірургічної академії, в якому передбачене ветеринарне відділення з 4-річним курсом навчання.

Для розміщення ветеринарного відділення була побудована під керівництвом архітектора Ф.І. Руска двоповерхова дерев'яна будівля з колонами на лицьовій стороні по Нижньогородській вулиці (тепер вулиця академіка С.В. Лебедева, № 37). Тут же були побудовані клініки для крупних і дрібних тварин.

Перший навчальний план був складений І.Д. Книгіним (1808 р.). На першому році вивчались: фізика і ботаніка, зоотомія, порівняльна фізіологія, дієтика, екстер'єр. На другому: хімія, патологія, про заводи, фармакологія, продовження зоотомії і фізіології. На третьому: терапія, хірургія, епізоотичні хвороби. На четвертому: повторення всіх пройдених дисциплін, лікування хворих тварин, приготування ліків. Крім цього спільно з медиками вивчали зоологію, порівняльну анатомію, фізику, мінералогію, хімію, ботаніку, фармацію і гістологію. Само собою розуміється, що по мірі розвитку науки навчальний план мінявся. Студенти медичного відділення повинні були слухати зоотомію, порівняльну фізіологію, дієтику тварин, про пошесті худоби (епізоотологію), про екстер'єр домашніх тварин, про заводи і хірургію.

Професор П. Франк (1745-1821), будучи ректором академії, представив доповідь у Міністерство внутрішніх справ про необхідність вивчення ветеринарних дисциплін студентами медичного відділення. Він писав: «Ве-

теринарна наука має тісний зв'язок з медичною і тому вона необхідна кожному медику і хірургу. Знаходячи корисним декільком людям присвятити особливо цій науці, необхідно поставити в обов'язок всім студентам Медично-хірургічної академії слухати ветеринарні лекції».

Однак таке суміщення професії не виправдало себе. Бажаючих слухати два курси виявилось небагато, та й ті, що одержали два дипломи, переключались на медичну працю. Лікарів з подвійними дипломами за час існування ветеринарного відділення виявилось 146 людей.

На початку на ветеринарному відділенні було 3 кафедри: анатомії, якою керував І.Д. Книгін, терапії – її очолював Я.К. Кайданов і хірургії, яку вів А.І. Яновський. Решта дисциплін були включені в ці кафедри.

В протилежність порівняно швидкому прогресу медичного відділення положення ветеринарного відділення було скрутним. Академія байдуже відносилась до цього відділення. Було складено багато проектів для покращення його роботи, для передачі в інше міністерство і навіть говорили про закриття його [3].

За щасливим збігом обставин 24 січня 1857 року начальником Академії була призначена дуже освічена людина і державний діяч Петро Олександрович Дубовицький (1815-1868). Про нього писав професор Г. Скориченко: «Неможливо було б підшукати людину, більш придатну для тих перетворень, які необхідні були для Академії. Те, що П.О. Дубовицький зробив, складає невмирущий пам'ятник його адміністративного генія. Його реформи за-

вжди будуть згадуватися нащадками з вдячністю». Він добре оцінив значення ветеринарії для сільськогосподарської – за тим часом – країни, а також усвідомив собі, що треба зробити для підвищення авторитету і покращення учбового процесу на ветеринарному відділенні. Багато уваги він приділяв підготовці і підбору викладацьких кадрів. Він зупинив свою увагу на старшому ветеринарові VI армійського корпусу Й.І. Равичі. Переконавшись в ґрунтовності його знань і видатних здібностях, він залучив його для роботи на ветеринарному відділенні. Ось що пише з цього приводу М.П. Пештич: «За Й.І. Равича не тільки російська ветеринарна наука, але й загалом наша ветеринарія повинна бути глибоко вдячна П.О. Дубовицькому. Він не дав видатному таланту затихнути в твані тодішньої рутинної військово-ветеринарної кар'єри, але відкрив йому широке поприще громадської ветеринарної діяльності, на якому Й.І. Равич залишив незгладний слід» [4]. Він продовжував діло П.О. Дубовицького як по підготовці кадрів, так і по будівництву. Зокрема, його стараннями були побудовані прекрасні, за тим часом, спеціальні будівлі ветеринарного інституту, вони були розібрані тільки в 1974 році в зв'язку з будівництвом нового корпусу Військово-медичної академії імені С.М. Кірова.

Перетворення ветеринарного відділення здійснювалось пізніше медичного. Була затверджена посада завідуючого ветеринарним відділенням, яка була покладена на професора Й.І. Равича (1822-1875). Був розширений штат викладацького складу; організовано удосконалення ветеринарних лікарів, відпущені були кошти на наукові

відрядження. До викладання були залучені видатні вчені. Були побудовані прекрасні за тим часом кам'яна будівля головного корпусу, клініка крупних тварин, клініка дрібних тварин, зоотомічна будівля, кузня, мацераційна, піч для спалювання трупів тварин і їх залишків та ін.

У вересні 1873 року почались лекції у новій будівлі. Патологічну анатомію з практичними заняттями вів професор М.М. Руднев (1837-1878). Здавалось, що створені сприятливі умови повинні були цілком забезпечити процвітання ветеринарного відділення, однак цього не сталося [5].

В 1879 році було вирішено перетворити Медично-хірургічну академію у Військово-медичну академію. Знов виникло питання про ветеринарне відділення. У вирішенні цього питання брали участь представники військового міністерства і міністерства внутрішніх справ. Після тривалої дискусії дійшли висновку про необхідність зберегти ветеринарне відділення. У рішенні було вказано: «Ветеринарне відділення академії існує більше 70 років і з виданням в 1863 році нового положення про академію і додаткового штату в 1871 році, одержало правильну організацію, забезпечено багатими науковими посібниками, зосередженими в спеціальних кабінетах і лабораторіях. Ветеринарна клініка за своїм сучасним улаштуванням не має нестачі у хворих тваринах усякого роду; учні мають можливість спостерігати як у клініці, так і на околицях столиці різні пошесні хвороби... Ветеринарний комітет потребує участі професорів академії при розробці ряду питань». Однак представники медичного відділення заявили, що потреба у

ветеринарних лікарях для армії може бути забезпечена існуючими спеціальними інститутами. На цій основі, не дивлячись на висновки особливої наради, голова комісії для управління справами медично-хірургічної академії направив на ім'я військового міністра доповідь, в якій він рекомендував: «зазначене відділення академії скасувати, суму, яка відпускалася на його утримання, ужити на заснування необхідного числа стипендіатів при ветеринарних інститутах міністерства народної освіти». Скасування ветеринарного відділення сталося у 1883 році. Так, з волі недалекоглядних діячів закінчилась багаторічна діяльність одного з найстаріших і найкваліфікованіших ветеринарних інститутів. В 1884 році, а також в 1894 році і пізніше неодноразово порушувалося питання про поновлення у Петербурзі діяльності ветеринарного інституту. Міністр внутрішніх справ Д.А. Толстой дав свою згоду взяти інститут у своє відомство. Виникло питання про приміщення для інституту. Військове міністерство відмовило повернути старі приміщення ветеринарного відділення [6].

За час існування ветеринарного відділення його закінчило: медико-ветеринарів, тобто спеціалістів з двома дипломами – 145 людей, ветеринарів – 601, ветеринарних помічників – 280.

Korolev A.G. Formation and development veterinary education in Russia. In article formation and development of veterinary education in Russia in connection with opening of veterinary branch in medico-surgical academy in Petersburg in shown.

Королев А.Г. Становление и развитие ветеринарного образование в России. В статье представлено становление и развитие ветеринарного образования в России в связи с развитием ветеринарного направления в Петербургской медико-хирургической академии.

М.П. Пештич з приводу закриття ветеринарного відділення писав: «Прожили професор Й.І. Равич ще з десяток років і тутешній інститут не представлявся б тільки історичним спомином, а безсумнівно був би кращим прикрашенням ветеринарної науки в Росії».

Тільки в 1919 році був відкритий у Петрограді ветеринарний інститут [7].

ЛІТЕРАТУРА

1. Руденко А.М. Столетие русской военной ветеринарии – 1812-1912. – С.-Пб., 1912. – 406 с.
2. 1803 г., 21 августа. — Высочайше утвержденный доклад министра внутренних дел — О заведении в Санкт-Петербурге, Москве и Лубнах трех скоотоврачебных училищ, с приложением каждому особого штата. (П.С.З. т. XXVII, № 20912).
3. Военно-медицинский журнал. – 1859.- Ч. LXXVI. – Отд. IV. – С. 3 – 20.
4. Вестник общественной ветеринарии. – 1894. - № 6. – С. 175
5. Развитие ветеринарного образования в России: Учебное пособие / Е.С. Воронин, А.В. Коробов, В.А. Чекан, И.С. Колесниченко / М., МГАВМиБ им. К.И. Скрябина, 2000. - 90 с.
6. Коропов В.М. История ветеринарии в СССР. – М., Гос. изд-во с.-х. литературы, 1954. – 367 с.
7. Никитин И.Н., Калугин В.И. История ветеринарии. – М., Агропромиздат, 1988. – 191с.